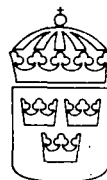

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1988/89:AU2 Arbetstid

1988/89
AU2

Sammanfattning

I betänkandet behandlas nio motioner från förra riksmötet om arbetstidsfrågor. Motionerna gäller främst flexibilitet i fråga om arbetstider och förkortad arbetstid inom vårdsektorn. Samtliga motioner avstyrks av utskottet med hänvisning till det pågående arbetet i den parlamentariska arbetstidsutredningen. Till betänkandet har fogats 4 reservationer.

Motionerna

Motioner från den allmänna motionstiden 1988

1987/88:A219 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari yrkas

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ökad flexibilitet i fråga om arbetstider.

1987/88:A250 av Alf Svensson (c) vari yrkas

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om studier kring olika strategier för hur arbetstidsförkortningar i olika former kan genomföras.

1987/88:A265 av Börje Hörnlund m.fl. (c) vari yrkas.

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om flexibel arbetstid.

1987/88:A731 av Alf Wennerfors m.fl. (m) vari yrkas

34. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående arbetstidslagstiftningen.

1987/88:A734 av Bertil Måbrink och Jörn Svensson (vpk) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av statliga medel för försöksverksamhet med sex timmars arbetsdag i Blekinge läns landsting.

1987/88:A735 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär en plan för minskning av arbetsdagen till sex timmar,

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag till begränsning av flexibla och konjunkturanpassade arbetstider.

3. att riksdagen hos regeringen begär förslag till begränsning av övertiden till högst 50 timmar per år. 1988/89:AU2

1987/88:A739 av Erkki Tammenoksa och Anders Nilsson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om deltidssamarbetande och arbetstidsförkortning.

1987/88:A743 av Margó Ingvardsson m.fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen begär att regeringen i samarbete med Landstingsförbundet tar initiativ till att starta försöksverksamhet med sex timmars arbetsdag för vårdpersonalen i några landsting.

Motiveringen återfinns i motion 1987/88:So476.

1987/88:A810 av Kersti Johansson m.fl. (c) vari yrkas

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av förkortad arbetstid för personal inom vårdsektorn.

Bakgrund

Regeringen beslutade i maj 1987 om tillsättning av en kommitté med uppdrag att analysera konsekvenser av olika arbetstidsreformer och förändrade arbetstidsmönster. Kommittén skall presentera ett samlat underlag som belyser effekterna för män, kvinnor och familjer av olika slag av arbetstidsförkortningar (dir. 1987:23). Utredningen bör enligt direktiven inkludera kortare arbetstid per dag eller vecka, längre semester, utökad föräldraförsäkring, alternativa arbetstidsförkortningar och rörlig pensionsålder. För en utförlig redogörelse för direktiven hänvisas till arbetsmarknadsutskottets betänkande 1987/88:3 om arbetstid.

I enlighet med direktiven planeras kommitténs arbete vara avslutat under år 1989.

Utskottet

I nio motioner från föregående riksmöte berörs frågor som har samband med arbetstidslagstiftningen.

I motion 1987/88:A731 av Alf Wennerfors m.fl. (m) begärs en *översyn av arbetstidslagstiftningen*. Enligt motionen har under senare år ett nytt mönster utvecklats på arbetsmarknaden. För att kunna kombinera yrkesarbete med t.ex. vårdansvar har många, framför allt kvinnor, valt att arbeta deltid. I framtiden torde det finnas ett avsevärt behov av en individuell planering av arbetstiden med hänsyn till familjeförhållanden, ideellt arbete, studier etc. Inom produktionen kommer i ökande utsträckning att finnas önskemål om ett varierat arbetstidsuttag för att maximalt kunna utnyttja högteknologisk och kapitalkrävande produktionsutrustning.

Arbetsgivare och arbetstagare bör ges så vida ramar som möjligt inom vilka de kan förhandla. Arbetsmarknadens parter bör vara beredda att medge stor flexibilitet och individuella lösningar. Motionärerna framhåller att det fortsatta reformarbetet bör inriktas på att begränsa lagstiftningen till vad som är absolut nödvändigt med hänsyn till hälso- och skyddsaspekter.

liksom de oavvisliga rättigheter till semester och ledighet som arbetstagarna bör ha.

Slutligen framhålls att arbetstidskommittén och semesterutredningen bör slås samman för att möjliggöra en samordnad helhetsbedömning.

Folkpartiet anser i partimotion 1987/88:A219 att den fulla sysselsättningen inte kan eller bör skapas genom en s.k. arbetsdelning. Snarare än en generell minskning av arbetstiden per dag framhålls betydelsen av ökad valfrihet och flexibilitet. Det gäller bl.a. årsarbetstidens omfattning och förläggning, möjligheten till längre ledighetsperioder, flexibel pensionsålder samt väsentligt längre föräldraledighet.

Även i centerpartiets kommittémotion 1987/88:A265 framhålls vikten av personliga valmöjligheter så att arbetstiderna kan anpassas till olika familjers och individers behov. Detta bör ske genom att arbetstidslagstiftningen och avtal på arbetsmarknaden anpassas till en friare arbetstidsförläggning. Frågan om arbetstidens längd måste enligt centerpartiets uppfattning diskuteras främst som en livskvalitetsfråga och inte endast som en arbetstidsfråga.

Alf Svensson (c) begär i motion 1987/88:A250 att strategier utarbetas för hur arbetstidsförkortningar i olika former kan genomföras. I motionen pekas på att en samverkan mellan branschorgan, arbetsmarknadens parter och samhället för att finna "lokala" lösningar kan ge positiva arbetsmarknadspolitiska effekter.

Frågan om flexibilitet tas även upp av vänsterpartiet kommunisterna i motion 1987/88:A735. Enligt vpk genomförs nu under storfinansens ledning en rad olika arbetstidsformer som innebär ökad flexibilitet, dvs. arbetstiden skall anpassas till individens kortsiktiga intressen och till företagets behov av en hög produktivitet och effektivitet. Vpk anser att man bör begränsa de flexibla och konjunkturanpassade arbetsformerna och börja en snabb utveckling mot sex timmars arbetsdag.

Enligt vpk bör riksdagen hos regeringen begära en plan för minskning av arbetsdagen till sex timmar. Sex timmars arbetsdag ger föräldrar möjlighet att umgås med sina barn både under småbarnsåren och i tonåren. Den skulle också ge kvinnorna möjligheter att delta i arbetslivet på lika villkor som männen. Vidare skapar en arbetstidsförkortning utan tvekan fler arbetstillfällen. Med full lönekomensation till låg- och mellanlönegrupperna blir sextimmarsdagen ett viktigt fördelningspolitiskt instrument.

Vidare begär vpk en begränsning av övertiden till högst 50 timmar per år, framför allt för att skapa fler jobb men också för att begränsa flexibilitet.

I motion 1987/88:A739 av Erkki Tammenoksa och Anders Nilsson (s) begärs åtgärder för de deltidsarbetande vid en allmän arbetstidsförkortning. Enligt motionen vill de deltidsarbetande inte ha en kortare arbetstid, utan i stället en högre lön när de heltidsarbetande minskar sin arbetstid till oförändrad lön. Frågan bör uppmärksammas genom riksdagsuttalande, tilläggsdirektiv till arbetstidskommittén eller på annat sätt.

Som inledningsvis nämnts pågår ett brett upplagt arbete med arbetstidsfrågorna i en parlamentariskt sammansatt kommitté. Kommittén skall bl.a. analysera effekterna av olika förslag som ökar individens valmöjligheter på arbetstidsområdet. Kommitténs huvudsakliga arbete inriktas på att studera

vilka möjliga effekter som alternativa arbetstidsförkortningar kan ha på den ekonomiska utvecklingen i samhället m.m. Vidare studeras arbetstidens nuvarande fördelning på män och kvinnor i olika åldersgrupper, olika hushållstyper och med olika arbetsuppgifter liksom de konsekvenser som olika former av arbetstidsförändringar kan få för jämställdheten mellan könen m.m. I uppdraget ingår även att utreda förutsättningarna för en generell arbetstidsförkortning med sikte på sex timmars arbetsdag.

Med hänvisning till det omfattande arbete med arbetstidsfrågorna som sålunda pågår bör enligt utskottets uppfattning de behandlade motionsförslagen inte påkalla någon riksdagens åtgärd.

I tre motioner berörs frågan om *förkortad arbetstid för personal inom vårdsektorn*.

Kersti Johansson m.fl. (c) framhåller i motion 1987/88:A810 att det är nödvändigt att samhället agerar så att både kvinnor och män med förtroende och förväntningar väljer vårddyrken. Det gäller bl.a. att uppmärksamma arbetsmiljöfrågorna och arbetstidens förläggning. Motionärerna pekar på behov av förkortad arbetstid för personal inom vårdsektorn.

I motion 1987/88:A734 framhåller Bertil Måbrink och Jörn Svensson (vpk) behovet av statliga medel för försöksverksamhet med sex timmars arbetsdag i Blekinge läns landsting. Blekinge läns landsting är länets största arbetsgivare med cirka 8 000 anställda. För att få kvalificerad personal måste arbetsförhållandena förbättras. Motionärerna anser att Blekinge läns landsting borde vara lämpligt för försöksverksamhet med sex timmars arbetsdag och att statliga medel därför måste tillföras.

I motion 1987/88:A743 av Margó Ingvardsson m.fl. (vpk) begärs att regeringen i samarbete med Landstingsförbundet tar initiativ till att starta försöksverksamhet med sex timmars arbetsdag för vårdpersonalen i några landsting. Enligt motionen är arbetstyngden inom vården för stor på grund av underbemanning m.m. Ett av förslagen för att minska arbetstyngden gäller sex timmars arbetsdag. Många landsting har utarbetat konkreta förslag till försöksverksamhet med sex timmars arbetsdag men genomförandet har stupat i brist på pengar. Regeringen bör därför se till att skapa ekonomiska resurser för sådan försöksverksamhet.

Utskottet har inhämtat att sex landsting har anmält sitt intresse till Landstingsförbundet för att bedriva försöksverksamhet med förkortad arbetstid. Förbundet har med anledning därav vänt sig till regeringen för att undersöka möjligheterna till en statlig finansiering av en sådan verksamhet. Landstingsförbundet har därefter i juni månad i år rekommenderat de berörda landstingen att inte nu påbörja en försöksverksamhet av detta slag. Förbundets inställning är att resultatet av arbetstidskommitténs överväganden bör avvaktas.

Med hänvisning till det anförda bör de aktuella motionsförslagen inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

1988/89:AU2

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *översyn av arbetstidslagstiftningen m.m.*
att riksdagen avslår motionerna 1987/88:A219 yrkande 4, 1987/88:A250 yrkande 7, 1987/88:A265 yrkande 2, 1987/88:A731 yrkande 34, 1987/88:A735 samt 1987/88:A739,
2. beträffande *förkortad arbetstid för personal inom vårdsektorn*
att riksdagen avslår motionerna 1987/88:A734, 1987/88:A743 och 1987/88:A810 yrkande 4.

Stockholm den 27 oktober 1988

På arbetsmarknadsutskottets vägnar

Lars Ulander

Närvarande: Lars Ulander (s), Sonja Rembo (m), Lahja Exner (s), Anders G Högmark (m), Gustav Persson (s), Sten Östlund (s), Bo Nilsson (s), Mona Saint Cyr (m), Charlotte Branting (fp), Kersti Johansson (c), Lars-Ove Hagberg (vpk), Anna Horn af Rantzien (mp), Monica Öhman (s), Eivor Husing (s), Britt Bohlin (s), Sigge Godin (fp) och Marianne Andersson (c).

Reservationer

1. Översyn av arbetstidslagstiftningen m.m. (mom. 1)

Sonja Rembo (m), Anders G Högmark (m), Mona Saint Cyr (m), Charlotte Branting (fp), Kersti Johansson (c), Sigge Godin (fp) och Marianne Andersson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 5 börjar med "Med hänvisning" och slutar med "riksdagens åtgärd" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar uppfattningen i motionerna A731 (m), A219 (fp) och A265 (c) att det är viktigt att ta till vara arbetstagarnas och arbetsgivarnas gemensamma intresse av flexibilitet och smidighet i arbetstidsfrågan. Det är angeläget för livskvaliteten att människorna själva får större möjligheter att påverka planeringen av sin arbetstid med hänsyn till familjeförhållanden, ideellt arbete, studier etc. Även arbetsgivarna har utifrån sina utgångspunkter ett intresse av flexibla och individuella lösningar, när det gäller arbetstidsfrågan. Här kan bl.a. nämnas bristen på arbetskraft och den ökade frånvaron. En friare arbetstidsförläggning innebär också fördelar för konsumenterna.

Jämsides med en utveckling där arbetstiden blir föremål för lokala och individuella överväganden mellan arbetstagare och arbetsgivare bör frågor

om arbetstid i vid mening – däribland en generell arbetstidsförkortning – bli föremål för ytterligare överväganden i arbetstidskommittén. Enligt utskottets uppfattning är det beklagligt att regeringen, genom att redan ha bundit sig för dels en sjätte semestervecka, dels förlängd föräldraledighet, för överskådlig tid intecknat det ekonomiska utrymmet för arbetstidsförkortningar. Regeringens ställningstagande har skett utan hänsyn till den pågående arbetstidsutredningen som enligt sina direktiv skall analysera förutsättningarna för och konsekvenserna av olika arbetstidsförkortningar och andra förändringar av arbetstiden.

Vad utskottet anfört med tillstyrkan av förslagen i motionerna A219, A265 och A731 – som bör ges regeringen till känna – får även anses tillgodose motion A250 i aktuell del. Övriga i sammanhanget upptagna motioner avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *översyn av arbetstidslagstiftningen m.m.*

att riksdagen med bifall till motionerna 1987/88:A219 yrkande 4, 1987/88:A265 yrkande 2 och 1987/88:A731 yrkande 34, med anledning av motion 1987/88:A250 yrkande 7 samt med avslag på motionerna 1987/88:A735 och 1987/88:A739 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

2. Översyn av arbetstidslagstiftningen m.m. (mom. 1)

Lars-Ove Hagberg (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 5 börjar med "Med hänvisning" och slutar med "riksdagens åtgärd" bort ha följande lydelse:

Utskottet instämmer med förslaget i vpk:s motion A735 att riksdagen hos regeringen begär en plan för minskning av arbetsdagen till sex timmar. Uppgiften för den av regeringen tillsatta arbetstidskommittén är emellertid inte att lägga fram konkreta förslag utan att ta fram material som visar konsekvenserna vid olika typer av arbetstidsförkortningar.

Frågan om en daglig arbetstidsförkortning har debatterats och varit under utredning sedan mitten av 1970-talet. Parallellt med detta utredningsarbete har emellertid motsatta tendenser börjat göra sig gällande. I enlighet med SAF:s strategi genomförs en rad olika arbetstidsformer som innebär ökad flexibilitet genom konjunkturanpassad arbetstid och övertid. De svenska arbetsgivarna är därmed på väg att konjunkturanpassa arbetslivet och samhällsrytmen efter företagens behov och kapitalets vinstintresse.

Enligt utskottets uppfattning måste denna utveckling brytas så snart som möjligt och åtgärder för en generell arbetstidsförkortning påbörjas. Riksdagen bör därför av regeringen begära en plan för minskning av arbetsdagen till sex timmar. I samband därmed anser utskottet att de flexibla och konjunkturanpassade arbetstiderna samt övertidsarbetet bör begränsas.

Skälen för detta ställningstagande är flera. Som framhålls i vpk-motion A735 innebär en kortare arbetsdag att båda föräldrarna får ökade möjligheter att umgås med sina barn samt att jämställdheten i arbetslivet främjas. Eftersom en förkortning av arbetsdagen förutsätts ske med full lönekom-

pensation till låg- och mellanlönegrupper innebär reformen också ett steg mot rättvis fördelning av landets produktionsresultat. I den dynamiska process som följer av en arbetstidsförkortning ingår också utrymme och möjligheter för personlig utveckling och en meningsfull fritid och därmed en högre livskvalitet.

Utskottet tillstyrker därmed förslagen i motion A735. Övriga i sammanhanget upptagna motioner avstyrks med hänvisning till utskottets ovan gjorda ställningstaganden.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *översyn av arbetstidslagstifningen m.m.*
att riksdagen med bifall till motion 1987/88:A735 samt med avslag på motionerna 1987/88:A219 yrkande 4, 1987/88:A250 yrkande 7, 1987/88:A265 yrkande 2, 1987/88:A731 yrkande 34 samt 1987/88:A739 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

3. Förkortad arbetstid för personal inom vårdsektorn (mom. 2)

Kersti Johansson (c) och Marianne Andersson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 4 börjar med "Utskottet har" och på s. 5 slutar med "riksdagens åtgärd" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar uppfattningen i centerpartiets kommittémotion A810 att såväl arbetstidsfrågor som arbetsmiljöfrågor bör uppmärksammas ytterligare inom vårddyrkena. En generell utgångspunkt är att de människovårdande yrkena, som i stor utsträckning sysselsätter kvinnor, genomgående är lågt värderade. För att kunna rekrytera både kvinnor och män till vårddyrken är det nödvändigt att se över personalens situation och få till stånd sådana förändringar att en uppvärdering kommer till stånd. Som ett steg i denna riktning bör arbetstiden för personal inom vårdsektorn förkortas.

Vad utskottet anfört med tillstyrkan av motion A810 i aktuell del bör ges regeringen till känna. Utskottets ställningstagande får anses tillgodose även motionerna A734 och A743 med deras i sak likartade syfte.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *förkortad arbetstid för personal inom vårdsektorn*
att riksdagen med bifall till motion 1987/88:A810 yrkande 4 samt med anledning av motionerna 1987/88:A734 och 1987/88:A743 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

4. Förkortad arbetstid för personal inom vårdsektorn (mom. 2)

Lars-Ove Hagberg (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 4 börjar med "Utskottet har" och på s. 5 slutar med "riksdagens åtgärd" bort ha följande lydelse:

Som framhålls i motion A743 (vpk) har vård och omsorgsarbete stor betydelse för kvinnors möjligheter att försörja sig genom lönearbete. Den offentliga omsorgens utbyggnad och kvinnors yrkesarbete har följts åt.

Vårdarbetet är emellertid både lågavlönat och tungt. För att få en god offentlig vård och service är det nödvändigt att värna om personalen genom att minska arbetstygden både genom en ökad personaltäthet och genom en kortare arbetsdag.

Mot denna bakgrund anser utskottet att förslaget i motionerna A734 (vpk) och A743 (vpk) angående försöksverksamhet med sex timmars arbetsdag för vårdpersonalen i några landsting, bl.a. Blekinge läns landsting, bör prövas. Regeringen bör därför inleda ett samarbete med Landstingsförbundet i denna fråga samt anslå statliga medel för sådan försöksverksamhet.

Med hänvisning till det anförda tillstyrker utskottet motionerna A734 och A743, vilket bör ges regeringen till känna. Detta innebär samtidigt att motion A810 delvis tillgodoses.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. *beträffande förkortad arbetstid för personal inom vårdsektorn att riksdagen med bifall till motionerna 1987/88:A734 och 1987/88:A743 samt med anledning av motion 1987/88:A810 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.*